

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aroplitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фариди Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEXANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA TO'LOV XIZMATLARINI RAQAMLI MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH	168
Maxmudov Boburbek Axmedjan o'g'li	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAkatLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abdvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASHTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEKNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSIYALASH VA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	

O‘ZBEKISTONDA XO‘JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH

Valijonov Akmaljon

i.f.n.,

O‘zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini

boshqarish agentligi Tadqiqotlar markazi

ORCID: 0000-0003-4925-2236

e-mail: Valijonov1973@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda xo‘jalik jamiyatlari kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslari tizimli tahlil qilingan. Tadqiqotda kuzatuv kengashlarining iqtisodiy mohiyati, korporativ boshqaruv tizimidagi o‘rni va zamonaviy nazariy yondashuvlar asosidagi vazifalari yoritilgan. Xalqaro tajriba va milliy amaliyotni taqqoslash orqali mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, kuzatuv kengashlari faoliyati samaradorligini oshirishning ustuvor yo‘nalishlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: korporativ boshqaruv, kuzatuv kengashi, aksiyadorlik jamiyati, mustaqil direktor, korporativ nazorat, boshqaruv samaradorligi, institusional yondashuv.

Abstract. This article provides a systematic analysis of the scientific and methodological foundations of supervisory boards in business entities in Uzbekistan. It examines the economic essence of supervisory boards, their role in corporate governance, and their functions from the perspective of modern theoretical approaches. Based on a comparison of international practices and national experience, existing challenges are identified and practical recommendations for their resolution are proposed. The study also substantiates key directions for improving the effectiveness of supervisory board activities.

Key words: corporate governance, supervisory board, joint-stock company, independent director, corporate control, management efficiency, institutional approach.

Аннотация. В данной статье проведён системный анализ научно-методологических основ деятельности наблюдательных советов хозяйственных обществ в Узбекистане. Рассмотрены экономическая сущность наблюдательных советов, их роль в системе корпоративного управления и функции с позиции современных теоретических подходов. На основе сопоставления международного опыта и национальной практики выявлены существующие проблемы и разработаны научно-практические рекомендации по их решению. Обоснованы приоритетные направления повышения эффективности деятельности наблюдательных советов.

Ключевые слова: корпоративное управление, наблюдательный совет, акционерное общество, независимый директор, корпоративный контроль, эффективность управления, институциональный подход.

KIRISH

Global iqtisodiy jarayonlar chuqurlashib borayotgan hozirgi sharoitda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish har bir mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida davlat ishtirokidagi korxonalarni transformatsiya qilish, xususiylashtirish jarayonlarini jadallashtirish va investisiya muhitini yaxshilash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan.

Aksiyadorlik jamiyatlari va mas'uliyati cheklangan jamiyatlar mamlakatimiz iqtisodiyotida faoliyat ko'rsatayotgan yuridik shaxslar orasida asosiy o'rinni egallaydi va ular tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar va ko'rsatilayotgan xizmatlari yalpi ichki mahsulotning salmoqli qismini tashkil etadi.

Kuzatuv kengashlari xo'jalik jamiyatlari, ayniqsa aksiyadorlik jamiyatlari boshqaruv organlarining muhim bo'g'ini hisoblanib, ular kompaniyalarning strategik rivojlanishini belgilash, menejment ustidan nazorat o'rnatish va aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqta nazardan, kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borish dolzarb masala hisoblanadi.

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR SHARHI

Xo'jalik jamiyatlarida korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish, ayniqsa kuzatuv kengashlari faoliyatini samarali tashkil etish masalasi so'nggi yillarda iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ushbu sohadagi ilmiy-metodologik yondashuvlar xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan.

Xorijiy tadqiqotchilardan Michael C. Jensen va William H. Meckling (1976) tomonidan ishlab chiqilgan agentlik nazariyasi korporativ boshqaruvning nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, mulkdorlar (aksiyadorlar) va menejerlar o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvini kamaytirishda kuzatuv kengashlari muhim nazorat mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, R. Edward Freemanning (1984) stejkxolderlar nazariyasida kompaniya faoliyati faqat aksiyadorlar emas, balki barcha manfaatdor tomonlar manfaatlarini hisobga olgan holda boshqarilishi lozimligi ta'kidlanadi. Bu esa kuzatuv kengashlarining funksiyalarini kengaytirish zarurligini asoslaydi.

Korporativ boshqaruv sohasidagi xalqaro standartlar, xususan, Organisation for Economic Co-operation and Development (2015) tomonidan ishlab chiqilgan korporativ boshqaruv prinsiplari kuzatuv kengashlari faoliyatini tashkil etishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Unda kengash mustaqilligi, shaffoflik va hisobdorlik asosiy tamoyillar sifatida belgilangan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham mazkur masala keng o'rganilgan. Jumladan, B.Yu. Xodiyev (2018), Sh.Sh. Shodmonov (2019) va A.A. Rasulev (2020) ishlarida O'zbekistonda korporativ boshqaruv tizimini isloh qilish, aksiyadorlik jamiyatlarida kuzatuv kengashlari rolini oshirish masalalari tahlil qilingan. Ularning tadqiqotlarida milliy iqtisodiyot xususiyatlarini hisobga olgan holda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar berilgan.

So'nggi yillarda O'zbekistonda korporativ boshqaruvni takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, davlat ulushi mavjud korxonalarda kuzatuv kengashlari faoliyatini kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar ilmiy tadqiqotlarda alohida o'rin egallamoqda. Bu borada xalqaro tajribani milliy amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini chuqurlashtirish, ularning samaradorligini baholashning yagona metodikasini ishlab chiqish, a'zolarining mustaqilligini ta'minlash va strategik qaror qabul qilishdagi rolini kuchaytirish bo'yicha ilmiy izlanishlar yetarli darajada emas.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolani tayyorlashda tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va institusional tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kuzatuv kengashlari faoliyatning metodologik asoslarini tadqiq etish uchun birinchi navbatda metodologiya tushunchasini tahlil qilsak. Iqtisodiy adabiyotlarda ushbu tushunchaga mazmuni bir-biriga yaqin bo'lgan ta'riflarni uchratish mumkin. Metodologiya — nazariy va amaliy faoliyatni tashkil etish, qurish tamoyillari va usullari tizimi hamda bu tizim haqidagi ta'limotdir (Novikov 2013). Bizning fikrimizcha kuzatuv kengashlari faoliyatining metodologik asoslari bu ular faoliyatini samarali tashkil etishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar, usullar, davlat va xo'jalik jamiyatining boshqaruv organlari tomonidan yaratilgan institusional asoslar va tartib-qoidalar majmuasidan iborat.

Kuzatuv kengashlari faoliyati zamonaviy iqtisodiy nazariyalarga asoslanadi. Xususan, agentlik nazariyasida kuzatuv kengashi menejment va mulkdorlar o'rtasidagi munosabatlarni muvofiqlashtiruvchi institut sifatida qaraladi. Bu nazariyaga ko'ra, menejerlar o'z manfaatlarini ko'zlab harakat qilishi mumkin bo'lgan sharoitda kuzatuv kengashi nazorat mexanizmi sifatida xizmat qiladi.

Manfaatdor tomonlar nazariyasi esa kompaniya faoliyatini barcha ishtirokchilar manfaatlarini hisobga olgan holda tashkil etishni talab etadi. Bu esa kuzatuv kengashlaridan keng qamrovli strategik fikrlash va ijtimoiy mas'uliyatni talab qiladi.

Kuzatuv kengashlari roliga institusional yondashuv bu ularni faqat boshqaruv organi sifatida emas, balki muayyan qoidalar, institutlar va muhit ta'sirida shakllanadigan institut sifatida ko'rib chiqishni nazarda tutadi.

Ya'ni, kuzatuv kengashining samaradorligi faqat uning ichki tarkibiga emas, balki uni o'rab turgan institusional muhitga ham bog'liq.

Jahon amaliyotida kuzatuv kengashlari ikki asosiy modelda faoliyat yuritadi: bir pog'onalik (one-tier, masalan, AQSH, Britaniya, Kanada) va ikki pog'onalik (two-tier, masalan, Germaniya, Niderlandiya, Janubiy Koreya) tizimlar.

Bir pog'onalik tizimda ijro va nazorat funksiyalari bitta kengashda birlashtirilgan bo'lsa, ikki pog'onalik tizimda kuzatuv kengashi va ijro organi alohida bo'lib, mustaqil nazoratni ta'minlaydi. Har ikki tizimda ham kuzatuv kengashining asosiy vazifasi — kompaniya strategiyasini qo'llab-quvvatlash va moliyaviy hamda korporativ faoliyatni samarali nazorat qilishdir.

O'zbekistonda kuzatuv kengashlari institutining rivojlanishi iqtisodiy islohotlar bosqichlari bilan chambarchas bog'liq holda kechdi. Mustaqillik dastlabki yillarida davlat korxonalarini negizida aksiyadorlik jamiyatlarini tashkil etilishi ularda korporativ boshqaruv organlari: aksiyadorlar umumiy yig'ilishi, kuzatuv kengashi va ijroiya organlarini tuzilishiga olib keldi. Shu bilan birga, iqtisodiy islohotlarning dastlabki bosqichlarida nafaqat kuzatuv kengashlarining, balki xo'jalik jamiyatlarining o'zini ham ilmiy-uslubiy asoslari rivojlanmagan edi.

Iqtisodiy islohotlarning rivojlanishi natijasida xo'jalik jamiyatlarining huquqiy asoslari takomillashdi, korporativ boshqaruv tizimi hamda bozor infratuzilmasi institutlari yaratildi. Bugungi kunda kuzatuv kengashlari qonunchilikda belgilangan tartibda aksiyadorlik jamiyatlarida tuzilgan, ularning huzurida turli yo'nalishlar bo'yicha qo'mitalar tashkil etilgan, kuzatuv kengashlarini saylash va yig'ishlarini o'tkazish tartib-taomillari shakllantirilgan.

Shu bilan birga kuzatuv kengashlari faoliyatida bir qator muammolar mavjud, jumladan:

kuzatuv kengashlar faoliyatini xo'jalik jamiyatlarining ichki hujjatlari bilan tartibga solishning uslubiy asoslari rivojlanmagan;

kuzatuv kengashlar huzurida turli yo'nalishlar bo'yicha tuzilgan qo'mitalar faoliyati sust tashkil etilgan;

aksiyadorlar, shu jumladan minoritar aksiyadorlar huquqlarini himoya qilishda kuzatuv kengashlarining roli past darajada;

mas'uliyati cheklangan jamiyatlarida kuzatuv kengashlarini tuzish imkoniyatlaridan foydalanilmayapti.

Kuzatuv kengashlar bo'yicha yuqorida ko'rsatib o'tilgan hamda boshqa korporativ munosabatlardagi muammolarni hal etish uchun birinchi navbatda kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini rivojlantirish maqsadga muvofiq. O'zbekistonda kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini rivojlantirish yo'nalishlari bo'yicha takliflar 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. O'zbekistonda kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini rivojlantirish yo'nalishlari

№	Rivojlantirish yo'nalishi	Maqsad va vazifalar	Ilmiy-amaliy tavsiyalar
1	Agentlik nazariyasi asoslarini mukammallashtirish	Mustaqil kuzatuv kengashi a'zolari faoliyatini samarali nazorat qilish; manfaatlar kelishmovchiligini kamaytirish.	Agentlik nazariyasi asosida ichki reglamentlar va qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtirish; mustaqil direktorlar sonini oshirish.
2	Steykholderlar nazariyasi asoslarini rivojlantirish	Barcha manfaatdor tomonlar uchun shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash.	So'rovnoma va intervyu orqali aksiyadorlar, xodimlar va ijtimoiy sheriklarni fikrlarini hisobga olish; korporativ ijtimoiy mas'uliyatni joriy qilish.
3	Xalqaro standartlar va OECD prinsiplarini joriy qilish	Kuzatuv kengashining vakolatlari va faoliyatini aniq tartibga solish.	OECD prinsiplari asosida ichki nazorat tizimlari va hisobot standartlarini yangilash; korporativ boshqaruv indeksini yaratish.
4	Institusional yondashuvni rivojlantirish	Kuzatuv kengashi faoliyatini milliy institutlar, qonun va tartib-taomillar hamda bozor muhiti ta'sirida samarali qilish.	Davlat va bozor institutlari bilan hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirish; korporativ qonunchilik va kuzatuv kengashlar faoliyatining tartib-qoidalarni takomillashtirish; korporativ madaniyatni rivojlantirish.

“Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida”gi va “Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar to'g'risida”gi qonunlar kuzatuv kengashlari faoliyatini tashkil etishning bir qator masalalarini xo'jalik jamiyatlarining ichki hujjatlari bilan tartibga solish huquqini bergan. Shuning uchun kuzatuv kengashlari faoliyatini samarali tashkil etishda xo'jalik jamiyatlarining ichki hujjatlarini (ustav, nizom va shu kabilar) ishlab chiqishning metodologik asoslarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda xo'jalik jamiyatlari kuzatuv kengashlari korporativ boshqaruv tizimining muhim bo'g'ini bo'lib, ularning samarali faoliyati kompaniyalarning barqaror rivojlanishi va investisiya jozibadorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Shu munosabat bilan, kuzatuv kengashlari faoliyatining ilmiy-metodologik asoslarini takomillashtirish, ularning faoliyatini baholashning yagona metodologiyasini ishlab chiqish, mustaqil direktorlar ulushini oshirish va malakasini kuchaytirish, qo'mitalar ishini xalqaro standartlar asosida tashkil etish hamda OECD prinsiplarini milliy amaliyotga keng joriy qilish maqsadga muvofiq. Shuningdek, korporativ boshqaruvda shaffoflik va hisobdorlikni oshirish, minoritar aksiyadorlar huquqlarini samarali himoya qilish, mas'uliyati cheklangan jamiyatlarda kuzatuv kengashlarini joriy etishni rag'batlantirish va korporativ ichki hujjatlarni ilmiy asosda takomillashtirish orqali ushbu institut faoliyati samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Michael C. Jensen, William H. Meckling Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure // Journal of Financial Economics. – 1976. – Vol. 3, No. 4. – pp. 305–360.
2. R. Edward Freeman Strategic Management: A Stakeholder Approach. – Boston: Pitman, 1984.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development *G20/OECD Principles of Corporate Governance*. – Paris: OECD Publishing, 2015.
4. Monks Robert A.G., Nell Minow. Corporate Governance. – Oxford: Blackwell Publishing, 2011.
5. B.Yu. Xodiyev. *Korporativ boshqaruv*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
6. Sh.Sh. Shodmonov. *Iqtisodiyot nazariyasi*. – Toshkent: Sharq, 2019.
7. A.A. Rasulev. *Korporativ boshqaruvni rivojlantirish muammolari*. – Toshkent, 2020.
8. Novikov A.M., Novikov D.A. Metodologiya: slovar sistema osnovnykh ponyatiy. – M.: Librokom, 2013. – 76s.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>